

Justiitsministeerium

Urmas Reinsalu

Võrdse kohtlemise seaduse muudatustest

22.05.2018

Eesti Naisteühenduste Ümarlaud on jälginud võrdse kohtlemise seaduse muudatuste väljatöötamist mitmeid aastaid. Esialgu andsime oma sisendi võrdse kohtlemise võrgustiku töösse, 2017. aastal esitasime ENÜ seisukoha otse sotsiaalministeeriumile.

Ehkki me peame põhimõtteliselt õigeks seadusega tagada ühesugune kaitse diskrimineerimise eest kõigi tunnuste alusel, ei saa me toetada kiirustades seadusemuudatuse vastu võtmist, mille mõjud on põhjalikult läbi analüüsimata ja vajalikud ennetavad meetmed negatiivsete mõjude vältimiseks rakendamata.

Eelnõu kooskõlastustabelis on ENÜ ja Kaubandus-Tööstuskoja ettepanekule viia läbi põhjalik seaduse mõjude analüüs, vastatud, et mõju majandusele ja ettevõtete kulutuste tasemele pole võimalik ammendavalt ette näha.

ENÜ ettepanek mõjude analüüsi täiendamiseks puudutas ka riigi-ja kohaliku omavalitsuse asutusi. Eesti Linnade Liidu samasisulisele ettepanekule KOVide poolt puuetega inimestele osutatavate teenuste kohta on vastatud, et analüüsi KOVide tuludest ja kuludest sisaldab PIK-i ratifitseerimise eelnõu. Paraku KOVide kohustusi puuduvat osa PIK ratifitseerimise eelnõu mõjude analüüsis kirjeldatud ei ole.

Küll selgitab sotsiaalministeerium 2012. aastal PIK ratifitseerimise seaduse eelnõu seletuskirjas, et üldkasutatavate hoonete ja ühistranspordi ligipääsetavus on võimalik puuetega inimestele tagada 20 aasta jooksul (st 2032. aastaks). Seletuskirjas öeldakse „Kohandused puudega inimestele nii ehitistele, rajatistele, taristule ja veeremile kui ka info- ja kommunikatsioonitehnoloogiale ennetava ligipääsu tagamiseks tehakse vastavalt riigi ja kohalike omavalitsuste majanduslikele võimalustele”. Ka PIK ratifitseerimisel jättis sotsiaalministeerium täielikult analüüsimata selle protsessi mõjud eraettevõtjatele ja kolmanda sektori teenusepakkujatele.

Meie hinnangul võib eelnõu tuua kaasa üksikisikute kaebuste laviini, mis ei lahenda aga üldisi probleeme. Vastutustundlikum oleks selgitada esmalt kogu riigi ulatuses välja diskrimineeriva olukorra lõpetamiseks vajalikud lisakulutused, seejärel toetada nii avaliku, era- kui mittetulundussektori teenusepakkujaid vajalike muudatuste elluviimisel. Ja alles seejärel kehtestada ranged nõuded ja hakata karistama nõuete täitmatajätmise eest.

Eelnõu seletuskirjas ei ole välja toodud mitte mingeid seadusemuudatusega kaasnevaid võimalikke negatiivseid mõjusid, samuti mitte mingeid lisakulutusi peale voliniku kantselei kulude.

Tuleme siinkohal sotsiaalministeeriumile appi ja toome välja mõned meie arvates võimalikud lisakulud ja kahjud.

Elkõige näeme probleeme seoses erinevate teenuste ligipääsetavusega puuetega inimestele.

Näiteks on 15 maakonnas tegutsevatest naiste tugikeskustest meie andmetel liikumispuudega naistele ligipääsetav praegu ainult üks tugikeskus. Vastavat teenust osutavad SKA korraldatud hangete alusel valdavalt MTÜd, kellel ilmselgelt puuduvad võimalused ja ressursid ruumide kohandamiseks. Seetõttu on ainult aja küsimus, millal tugikeskuste kohta esitatakse esimene kaebus. Ka paljusid teisi sotsiaalteenuseid osutavatel MTÜdel on samasugused probleemid.

Seega kaasneb seadusemuudatusega negatiivne mõju kolmanda sektori teenuseosutajatele.

Sotsiaalministeerium ei ole pidanud vajalikuks eelnõu seletuskirjas kirjeldada praegust olukorda, kuidas on KOVide teenused kättesaadavad puuetega inimestele. Meie hinnangul on maapiirkondades veel piisavalt palju KOVide asutusi, mis ei ole puuetega inimestele ligipääsetavad. Uute ühinenud omavalitsuste tingimustes, kus väikeste kogukondade hääl on jäänud nõrgaks, näeme ohtu, et väikesed külaraamatukogud, rahvamajad, noortekeskused, päevakeskused, algkoolid jne pigem suletakse, kui leitakse KOV pingelisest eelarvest vajalik raha nende muutmiseks ligipääsetavaks puuetega inimestele.

Sama probleem laieneb paljudele maapiirkonnas tegutsevatele ettevõtjatele – lihtsam on võimaliku kaebuse ja kahjutasu hirmus, täpselt teadmata, millises ulatuses kulutused hinnatakse proportsionaalseteks, sulgeda niigi kahjumi piiril tegutsev väike kauplus või teeninduspunkt, lõpetada kohaliku bussiliini töö, kui et teha täiendavaid kulutusi teenuse ligipääsetavaks muutmiseks.

EESTI NAISTEÜHENDUSTE ÜMARLAUD

Seega võib seaduse vastuvõtmine tuua kaasa märkimisväärse negatiivse mõju nii maaettevõtlusele kui regionaalarengule üldisemalt.

Kui puuetega inimeste teenuste osas on seaduses siiski loodud võimalus arvestada vajalike kulutuste proportsionaalsust, siis muude tunnuste puhul ei ole sellist võimalust jäetud.

Eelnõu seletuskirjas on öeldud, et „erinevad usutunnistused ja veendumused mõjutavad rohkem tervishoiusektorit“. Samas ei ole mõjusid üksikasjalikumalt kirjeldatud ega võimalikke lisakulusid analüüsitud. Näiteks, kuidas tuleks lahendada probleem, kui teatud usutunnistuste puhul on välistatud teenuse osutamine vastassoost isiku poolt kiirabiorganisatsioonides või väiksemates meditsiinasutustes?

Täiesti tähelepanuta on jäänud aga haridusvaldkond. Ilmselt pole erinevate religioossete vaadetega laste probleemiks hariduses mitte ainult oletatav „halvustav suhtumine koolitöötajate ja koolikaaslaste poolt“ kui „koolikiusamise valdkond“ nagu seletuskirjas välja toodud, vaid erineva usutunnistusega isikute õigus järgida oma usukombestikku (palvetamine kindlatel kellaaegadel, usundiga seotud rituaalide järgimine, pühade tähistamine, piirangud riietusele, suhtlemisele vastassoo esindajatega jms.). Kõigi nende probleemidega tuleb hakata arvestama õppetöö korralduses ja ilmselgelt nõuab see ka lisakulutusi.

Avalike teenuste, sh. sportimisvõimaluste pakkumisel tuleb hakata arvestama vajadusega pakkuda nt. teatud religiooni tunnistavatele isikutele sooliselt eraldatud ruume, basseini kasutamise aegu jms.

Seega on toob seadusemuudatus endaga kaasa olulisi negatiivseid mõjusid väga erinevatele teenusepakkujatele.

Kokkuvõttes soovitame eelnõud sellisel kujul kiirustades mitte vastu võtta, arvestades, et suur osa Euroopa Liidu riike, sh Saksamaa, ei ole veel oma seadusandluses diskrimineerimiskeeldu väljapoole direktiivide kohaldamisala laiendanud.

Kui siiski soovitakse seadusemuudatus praegu vastu võtta, siis tuleb anda selle jõustumiseks piisavalt pikk tähtaeg, nt 5-10 aastat. Samal ajal tuleb riigi poolt luua võimalused erinevaid teenuseid pakkujatele organisatsioonidele oma teenuste ümberkorraldamiseks vajaliku lisarahastuse saamiseks.

Mis puudutab eluasemeteenuse kättesaadavust, siis meie arvates oleks ka Eesti tingimustes mõistlik teiste riikide eeskujul teha erand võrdse kohtlemise nõudest juhul, kui teenust osutatakse oma elukohas. Sellist võimalust on kirjeldatud ka eelnõu seletuskirjas, eelnõu tekstis see aga puudub. Meie arvates oleks põhjendamatult nõuda näiteks kodumajutuse pakkumisel mistahes usutunnistusega tõsiusklikult perelt, et nad majutaksid oma kodus teiseusulisi inimesi.

Eelnõuga on muudetud voliniku ametisse nimetamise korda.

Kui enne nimetas voliniku ametisse sotsiaalminister, siis nüüd teeb seda Vabariigi Valitsus.

Selline muudatus on meie hinnangul igati tervitatav, sest see aitab kaasa voliniku iseseisvuse suurendamisele.

Muudatusega seoses tuleks meie hinnangul muuta aga ka VV määrusega kinnitatud voliniku ja kantselei põhimäärust, mille kohaselt Voliniku ja kantselei tegevuseks vajalikud kulud kaetakse riigieelarvest ning nähakse ette sotsiaalministeeriumi eelarves eraldi real, Voliniku ja kantselei majandustehinguid kajastatakse ministeeriumi raamatupidamisarvestuses ja valitsemisala majandusaasta aruandes.

Leiame, et voliniku kantselei peaks olema iseseisev riigieelarveliselt finantseeritav asutus valdkonna eest vastutava ministeeriumi haldusalas.

Selline lahendus aitaks loodetavasti tulevikus vältida olukorda, kus sotsiaalministeerium planeerib VKS kohaldamisala laiendada uutesse valdkondadesse nelja diskrimineerimise tunnuse osas ja samas planeerib voliniku kantseleile selleks lisarahastust ainult 40 tuhat eurot aastas.

Oleme seisukohal, et VKS kohaldamisala laiendamisega peaks kaasnema voliniku eelarve kasv senisega võrreldes vähemalt kahekordseks, et volinik suudaks tegeleda nii naiste ja meeste võrdõiguslikkuse alaste rikkumiste kui kõigi võrdse kohtlemise seadusega kaitstud tunnuste alusel diskrimineerimise kaebustega.

Muud VKS-ga seotud probleemid

Võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise ja edendamise kohustus on VKS kohaselt nii tööandjatel, hariduse pakkujatel kui ka ministeeriumidel.

Paragrahvis 14 on sätestatud, et iga ministeerium jälgib oma valitsemisala piires seaduse nõuete täitmist. Kuna kohustus puudutab ka nn. struktuurse ja kaudse diskrimineerimise kaotamist kõigis paragrahvis 1 loetletud gruppides, eeldab see vastavate andmete ja teabe kogumist, mida on jälgimiseks vaja ning seega ka inim- ja finantsressursse. Probleemne on aga selliste delikaatsete isikuandmete saamise/ kasutamise võimalus, mille alusel nimetatud sotsiaalseid gruppe eristada.

Kahjuks ei ole selge, kuidas peaks lahendama andmekogumise, mis saaks olla aluseks vastavate poliitikate väljatöötamisele. Määramata on, kelle vastutusalasse kuulub diskrimineerimisjuhtumite kohta andmete kogumine, kes kogub andmeid siseriiklikest või rahvusvahelistest uuringutest, et teostada seiret vähemusgruppide olukorra muutumise üle, kuhu salvestatakse asjakohane riiklik või ametkondlik statistika.¹

Eestis puudub praegu õiguslik alus selliste andmete kogumiseks, mis võimaldaks jälgida, kuidas vähemusgruppide võrdse kohtlemise põhimõtteid aja jooksul rakenduvad.²

ELi õiguses on andmekaitsemääruse artikliga 9 ette nähtud üksikasjalik süsteem selliste andmekategooriate töötlemiseks, mis paljastavad rassilise või etnilise päritolu, poliitilised vaated, usulised või filosoofilised veendumused, ametiühingusse kuulumise või tervislikku seisundit või seksuaalelu käsitlevad andmed.

Leiame, et eelnõu seletuskirjas tuleks anda selged juhised ja reeglid nii ministeeriumidele kui tööandjatele, haridus- ja teadusasutustel ning teenusepakkujatele, kuidas võrdse kohtlemise põhimõtete rakendamisel ja edendamisel tagada andmekaitse määrusest tulenevate nõuete täitmine.

Lugupidamisega

Harda Roosna,

Eesti Naisteühenduste Ümarlaua eesistuja

Eha Reitelmann,

Eesti Naisteühenduste Ümarlaua peasekretär

¹ **Vt.Makkonen.** [European handbook on equality data - European Commission](#) (2016 revision)

² Bak Jørgensen, M., & Emerek, R. (2017). Review of equality data collection practices in Denmark. I Analysis and comparative review of equality data collection practices in the European Union: Legal framework and practice in the EU Member States (s. 47-53). Luxembourg: Publications Office of the European Union: European Commission. DOI: doi:10.2838/6934
http://vbn.aau.dk/files/267514868/688_analysis_and_comparative_review_of_equality_data_collection_in_the_eu_legal_framework_pdf_2_54_mb.pdf